

širen popis. Tako je treba zgodovino dveh ali treh sto let le ugibati iz tega, kar nam je znanega iz sosednih dežel. — Vprašanje je za drugo polovico srednjih časov. Tukaj je zlasti slovenska stran (Marcha Vinidorum, Marcha sclavonica, windische Mark), o čegar obsežku in mejah se še vedno gotovega ne vé določiti. Na štajarski strani je gotovo, da slovenska stran je to, kar se je drugač imenovala posavska stran (Marcha ad Sovam), in pozneje doljna korotanska stran (Marcha charantana inferior); gotovo je tudi, da slovenska stran je izprva obsegala saj del dolenske strani kranjske dežele. Pa od kar se je doljna korotanska stran z zgornjo vred 1248. leta premenila v štajarsko stran, od tedaj se ondi zgublja ime slovenske strani, bere se pa od 1177. leta do Valvazorjevih časov o krajih slovenske strani na Dolenskem; kako in kedaj se je ločitev ob Savi zgodila, in kako je poprej stalo z Dolenskim, o tem manjka vsakterih gotovih dokazov. Tudi cerkvene reči na Kranjskem dolgo ostajajo v temoti; vse drugač je to na Štajarskem, Koroškem in Primorskem. — Vprašanje je v poslednje za nove čase. Tudi tukaj zlasti verske premembe še zdaj niso dosti razjasnjene. O Trubarjevem prvem začetku so si preiskovavci še vedno navskriž; turške vojske še sèm ter tjà niso popolno razločene, ravno tako ne benečanske vojske; stan političnih in sodnijskih zadev še potrebuje novega preiskovanja; dotika gospósk in kmetov še ni vsa razločena.

Po vsem tem pa rêci kdo: „Vsedi se, in spiši kranjsko zgodovino; do leta mora biti gotova!“ Prav, vsedi se, pa piši tako naglo, kakor si te besede izrekel; samo, če moreš! Res kričati je lahko — to zadene vsak fantalin; al drugo je, obdelovati učeno polje, na katerem ni dosti, da kdo le slovnico zná; vedeti mora tudi, kaj da bode pisal.

Šolske stvari.

Mestna glavna deška šola pri sv. Jakobu v Ljubljani.

Jako nas je razveselilo, da je tudi ta šola letos zapustila staro kopito in krenila na bolj djansko pot, ktero je 1863. leta pokazala glavna šola vipavska s tem, da je namesti vabil h skušnjam in tako imenovanih „perijoh“ začela izdajati letno sporočilo o svojem lepem delovanju. — V prvem sporočilu Št. Jakobske šole nahajamo izvrsten slovensk sestavek pod naslovom: „Odgovjevanje nekđaj in sedaj, spisal M. Močnik.“ Vsem varhom naše mladine bodi priporočen ta spis. Drugi sestavek v nemškem jeziku priobčuje zgodovino, kako se je ustanovila glavna ta šola. Iz šolskih sporočil razvidimo, da ima ta učilnica vodja, ki uči kršanski nauk, in 4 učitelje; pregled učencev nam kaže, da jih je bilo v vsakdanji šoli 293, v nedeljski pa 100. Učili so se navadni predmeti glavnih šol. Iz šolskega dnevnika posnamemo, da je družba v pomoč obrtnikov vodju te šole izročila 12 gold., s katerimi so se ubozim učencem nedeljske šole kupile potrebne šolske reči. Slava jej! — Pisava slovenskih priimkov in krajinah imen je popolnoma pravilna — slovenska. Normalki bodi izgled! Da národna ravnopravnost ni žaljena na nobeno stran, vsa šolska naznanila so slovenska in nemška. Nemški priimki so pisani nemški, neslovenska krajina imena so sicer poslovenjena, a pristavljena so jim tudi izvirna. — Le eno nam noče biti prav po všeči, vzroka namreč ne najdemo temu, čemu da je Višnjigori pristavljen tudi nemški Weixelberg, Smledniku Flödnik, Kamniku Stein in tako

več družih. Tolikanj menda vendar poznamo svojo deželo, da nam ni treba dostavljati, da se Šmarje imenuje St. Marein itd.

Dekliška glavna šola pri Uršulinkah v Ljubljani.

Vsi, ki so bili pričujoči pri skušnjah izvrstne te dekliške glavne in obrtniške šole, ne morejo prehvaliti njenega dobrega vspeha in načuditi se trudu in marljivosti učiteljic, ki s svojim prisrčnim podučevanjem bistrijo um ter srca žlahnijo ljubljanski ženski mladini. Je pa tudi vsemu mestu dobro znano, da srca učenek in učiteljic veže ljubezen, kakoršne bi voščili vsem našim učilnicam. Od tod pa ravno izhaja izvrstni vspeh te šole in zaupanje, ktero ima vse mesto do nje. — Iz vabila h skušnjam posnamemo, da ima ta učilnica dva kateheta in 28 učiteljic, ki podučujejo po 373 ur na teden. Zraven navadnih predmetov glavne šole, učé se še: ženska obrtniška dela, laški in francozki jezik, zemljepisje, risanje, zgodovina, naravoslovje, petje in godba na glasoviru. Pač lepa vrsta koristnih in blaživnih stvari! Iz klasifikacije priobčimo, da vnanja šola v 5 razredih šteje 854, notranja tudi v 5 razredih 154 učenek; vrh tega se vse učé ženskih obrtnijskih del in njih veliko tudi še družih izvanrednih predmetov. Iz tega je razvidno, da nismo previsoko povzdignili truda in marljivosti častitih učiteljic. Slava jim! Kakošnega národnega duhá je ta učilnica, kaže nam že pravopis slovenskih priimkov imenovane klasifikacije, ktero na izgled za prihodnje leto postavljamo naši c. kr. normalki. Škoda pa, da te pohvale ne moremo tudi dati notranji uršulinski šoli, kajti tu nahajamo veliko nedoslednosti in napak, ki čitatelju koljejo oči. Naj nam častite gospé ne zamerijo, da dokažemo svoj izrek. Čemu se piše ravno tista učenka enkrat prav „Hudovernik“, enkrat napak „Hudovernig“; čemu se nahaja „Kaučič“ in „Kavčič“? — Prilicite pisavo: „Zupančič“, „Andolšek“, „Debevec“, kakor beremo v vnanji šoli, s pisavo notranje šole: „Suppantschitsch“, „Andolscheg“, „Debeuz“, in povejte nam, kaj je pravo, kaj se tudi bolj priljublja očem? — Ker med vnanjo in notranjsko šolo ni kitajskega zidú, ki bi ju ločil, se za trdno nadjamo, da se popravi, kar je tako očitno napačnega. Zraven tega imamo še nekaj na srcu, česar ne moremo zamolčati, in to je želja, da bi se kranjska naša dežela, v kateri razun Kočevarjev čisti Slovenci živijo (naj častite gospé, ker osebno ne morejo, saj v duhu stopijo ob nedeljah in praznicah v naše cerkve po deželi, pa naj štejejo nemške pridige, in videle bojo, da je vsemu nemškemu „bundu“ vkljub zemlja slovenska), v zemljepisji več ne prištevala nemškim pokrajinam, ogrska pa ne slovanskim. Qui bene distinguit, bene docet!

Glavna šola v Črnomlju.

Glavna ta šola je že lani posnemala ipavsko v tem da je izdala letno sporočilo; da ne bo več krenila na staro, priča nam letošnje njeno sporočilo, ki nam je ravno kar došlo. Izvrstni ravnatelj nam v svojem vvodu odkriva svoje misli, kako da bi se imelo že v ljudskih šolah učiti zemljepisje. Prav iz srca nam govori. — Zraven njega podučujejo črnomaljsko mladino še trije učitelji. Učencev je imela v vsakdanji šoli 320, v nedeljski pa 282, vseh skupaj 602. Zraven navadnih predmetov glavnih šol radostni nahajamo še sadjorejo, svilorejo in čbelarstvo. Slava! — Ali bi se ne dala privzeti vinoreja? — V 4. oddelku ravnatelj hvalo daje častiti gospodičini Marii Ferdinandi pl. Pavnovič-evi, ki je družega polleta iz blazega in milo-

srčnega namena vsaki dan po dve uri z izvrstnim vspehom zastonj neutrudljivo podučevala blizo 70 učenek v pletenji, šivanji, vezenji itd. *) Dalje v tem oddelku hvalno omenja gosp. dr. Janeza Pestotnika, ki je v svoji milosrčnosti večini šolske mladine zdravila zastonj dajal in šolo sploh z besedo in blagodarnim djanjem podpéral. Tudi „Novice“ v imenu otrok z g. ravnateljem vskliknejo: Bog vama stoterno povrni vajini trud in milodarnost! — Pisavi o napredku šolske mladine vsa hvala gré; veselí nas, da častitemu ravnatelju dr. Miklošič in njega mnenje o r-u več veljá, kakor Schleicherjevo nasprotno dokazovanje, da je toraj sporočilo tiskano z r-om samoglasnikom.

Zgodovinsko berilo.

Obrazi iz zgodovine slovanske.

Peter véliki, ruski car in osnovatelj sile ruskega carstva.

(1672—1725 po Kr.)

(Konec.)

Véliki Peter je nameraval obiskati krasno Italijo. Ko je bil že tri mesece na Angležkem, povrne se na Holanško, in od tod gré preko Draždan v Beč, od kodar je nameraval iti v Italijo. V Beču pa izvé, da so se na Ruskem strelci spuntali. V največi jezi zapusti Beč in hití v Moskvo. Na poti je obiskal poljskega kralja Avgusta II., ki je takrat bil največi človek v Evropi. Avgust je Petra srčno sprejel, lepo ga pogostil, pa hotel je tudi Petru pokazati svojo moč. Z lično sabljo odseka v enem vdarcu velikanskemu volu glavo. Na to mu pravi Peter: „Poklonite mi to sabljo; treba mi je bo, da ž njo odsekam glavo nemirnemu drakonu, ki jo vedno dviga proti meni!“ Avgust podari sabljo Petru, rekoč: „Smrt Turkom in Tatarom, življenje in milost onim, ki se udajo!“ Ko je Peter v Moskvo došel, bil je punt že zadušén.

V ravno tem času ga je zadela velika žalost; umrl mu je njegov prijatelj in ljubljénec Lefor. Ko je Peter zvedel smrt svojega ljubljénca, plakaje je rekel: „Sedaj nimam nobenega prijatla več! Samo njemu sem se smel vsega zaupati.“ In gorko je plakal nad mrtvim truplom svojega prijatla.

Peter je sedaj začel na boljše skrbeti o napredku Rusije in o tem, kako da izobrazí zapuščene svoje Ruse. Osvojivši od Turkov Azov skrbel je ruski trgovini odpreti nova pota, da bodejo Rusi premožni ljudje. Težé za morsko vojniško silo, pošiljal je cele trume mladencev v Livorno, da se izučé vojniških opravil na ladijah. Hotel je Ruse zblížati z Evropo, in zato je zapovedal, da se tudi Rusi morajo oblačiti po evropski šegi. Rusi so takrat nosili dolge kaftane, in dolge brade, imeli so to za znak spoštovanja. Peter je eno in drugo zabranil. Kdor je hotel iti v mesto z dolgo obleko, moral je ali nekaj plačati, ali pa poklekniti, da mu je krojač prikrajšal obleko, in kdor je hotel nositi dolgo brado, moral je plačati letnega davka 100 rubeljev, to je, skoraj 500 dvajsetic. Do Petrove dôbe ženske v Rusii niso smele dohajati v javna društva, kjer so bili možki. Peter pa je dobro znal, da druženje možkih z ženskimi udomačuje ljudi, in zato je zapovedal, da njegovi dvorniki v njegov dvor dohajajo s svojimi ženami. Po izgledu carovem delali so velikaši in tudi ostali Rusi, in naglo se vpelje običaj, da tudi ženske dohajajo v

*) Prijazni dopis, ki smo ga o „šolskem sporočilu“ prejeli iz Črnoplja, ko je bil ta popis že natisnjen, izrazuje željo, da bi se v tem dekliškem nauku gledalo na nošo Belih Kranjcev in odstranilo vse, kar je za kmetiška deca pretežko ali tudi nepotrebno. Blaga učiteljca gotovo ne bo prezrla tega naveta. Vred.

javna društva. Povzdignivši mnogo šol in knjigotiskarnic, in pozvavši mnogo učencov iz tujih dežel v Rusijo, storil je že Peter s tem velik korak za izobrazenje svojih državljanov. Ker je zapovedal, da se izvrstna dela tujih jezikov prestavljajo na rusko, postavil je Peter prvi trdni temelj ruski naučni književnosti, ktera dan danes lepo cvete. Da ne delamo veliko besedi: Peter je vsakojako skrbel, da Rusijo vpelje v zvezo z ostalo Evropo, da Ruse naobrazi; in da Rusii pridobi važnost v svetu, ktera ji gré po njeni veličini, in po številu njenih državljanov, ktera ni samo obdržala svojih zemljá, temuč jih tudi znatno zvekšala.

Peter je že tudi za to vrlo znaten za Rusijo, ker ji je odprl pot k trgovini, osvojivši od sosedov svojih neke morske zemlje. Že gori je bilo omenjeno, da je od Turkov osvojil Azov, in na obalih azovskega morja sezidal je mesto Taganrog. Želel je, da ima tudi na severju morsko obalo. Belo morje je bilo preveč na severju, dolga zima je nasprotovala trgovini po onih predelih. Hotel je, da zavzame kak kos zemlje poleg Baltika. Na obalih Baltika so gospodarili Švedi, na Švedskem pa je vladal prva leta Petrove vlade Karol XI., po njegovi smrti pa (od 1697. do 1718. leta) šestnajstletni sin Karol XII. 1700. leta utrdijo med seboj ugovor: Friderik IV. danski, Avgust II. poljski kralj, in véliki Peter, ruski car, da vsi skupaj napadejo Švedsko, da otmejo od nje nekaj zemljá, in da tako stisnejo meje švedski državi, ktera se je takrat deleč poleg Baltika razprostirala in je s svojo silo delala strah svojim sosedom Dancem, Poljakom in Rusom. Al ta vojska ni bila srečna za Rusijo. Vendar Peter, da si mu je bila vojska pri Narvi razbita, ni bil premagan in oslavljen. Njegove zemlje niso bile zapuščene, sila njegovega naroda ni bila zlomljena, in zato, ko se je oddalila švedska vojska na Poljsko in na Nemško, zbere Peter svojo vojno silo, pade v švedske zemlje, ktere ležé poleg Baltika, in osvoji si jih. Da bi pa obstal in obdržal zavzete obale Baltika, sklène sezidati novo mesto in grad blizo otoka reke Neve v morje. Po Petrovi zapovedi so dohajali kmetje iz okolice po dvesto do tristo ur deleč in neprenehoma delali odkazana jim dela. Po 20.000 ljudi je delalo dan za dnevom, in delo je tako napredovalo, da so v štirih mesecih sredi blata in mlakuž povzdignili bili jako veliko ozidje prihodnjemu mestu. Posel, kterege se je bil Peter lotil, bil je vrlo težak, skoraj nemogoč. Tisoč ljudi je umrlo glada, žeje, truda in družih nezdod, toda trdna in stalna volja je premagala vse težave. V kratkem je bilo sezidano novo mesto, ktero so po imenu osnovatelja imenovali Petrovgrad. V novem mestu je bilo dosti domovanj, ali domovanja so bila še male bajte. Knez Mencikov, carov ljubljénec, prvi sezida velik dvor, in se tu ustanovi. Njegov izgled je posnemalo mnogo družih. Ruski velikaši, ko so izvedeli, česar car želi, začnejo tudi sami zidati velikanske palače v novem mestu, in tako se Petrovgrad povzdigne v nenavadno kratkem času tako, da je odslej Rusii glavno mesto.

Nenadoma dojde od nekod v Nevo holanška ladija z blagom. Peter se je tega toliko zaveselil, da je sam šel na ladijo, vzél kormila v svoje roke in vižal ladijo, dokler ni obstala v ladjostaji, potem je poklical gospodarja njenega na obed, ki se je silno začudil, ko je izvedel, da je kormilar njegove ladije sam car Peter, ki od njega pokupuje mnogo blaga. Lepo ga obdari in naroči mu, naj sopet obiše Petrovgrad. Ladjar došedši domú na Holanško, pripoveduje, kaj se mu je prigodilo, in od te dôbe je vsako leto dohajalo mnogo ladij v Petrovgrajsko pristanišče, in stem se je odprla znatna morska trgovina z Rusijo. Petrovgrad je bil sezidan 1703. leta, in sedaj je eno najlepših mest na svetu.